

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԶ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ 1, 1893

ԹԻԻ 26

ԲՈՂԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փոփոխութեան Մը Պէտքը	201
Ասորական Նորագիտ Զեռագիրը	201
Չորս Աւետարան Թէ Մէկ	202
Մայր Երկերը	203
Կրէյի Հեռախօսագիր Մեքենան	204
Ինչպէս Բուժելու է Հարբուխը	204
Թղթակցութիւնք	
Կենսագրութիւն Վեր. Աղեքսանդր Հ. Ճէ- ճիգեանի	205
Մեր Երգերը Եւ Նուագաշարքէս Ի Րո- պէրժ Գոյէճ	205
Ժողովրդական	206
Ազգեր	206
Հանգէս Քաղաքական	207
Գրաձեռնական	208

ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատա-
րակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղայն համար
կանխիկ 1 1/2 մեծիայի, վեցամսեայն՝ 3/4
մեծիայի: Թղթատարի ծախսը խմբագրու-
թեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարս:
Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան
եւ քղատարութեան պատկանեալ ամէն
գրութիւնը պարտին ուղղուիլ առ Մ. Ն.
Ս. Պարսնըմ, Ամերիկացի Խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միութեան Ընկերութեան Կողմանէ
Հ. Ք. Կրիշ, ԱՐՏՈՆԱՅԻՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ՓՈՓՈՒՄՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԵՏՔԸ

“Ճիշդ հիմա կը խորհէի թէ,” ըսաւ
բարեպաշտ ուղեւոր մը հայհոյիչ և դի-
նով կառապանի մը որոյ հետ ճամբոր-
դութիւն կ'ընէր, “ի՛նչ պիտի ընես երկ-
նից մէջ: Հոն ո՛չ ձի, ո՛չ կառք և ո՛չ
ձիու կազմած կայ որոյ կարող ըլլաս
հայհոյել. դիմեաւորն չկայ որ դիմաւորա-
նուստ ընկերներ չկան որ խեղկատա-
կութիւն կամ կռիւ ընես: Ի՛նչ պիտի
ընես երկնից մէջ:” Այս հարցումը յար-
մար ժամանակին եղած էր, և յան-
կարծակիի բերաւ կառապանը: Գամի
նման ճիշդ իւր տեղը միտեցաւ, և
Աստուծոյ օրհնութեամբ պատճառ եղաւ
որ մարդը լրջօրէն խորհի իւր վիճակին
վրայ, և վերջապէս փրկչին առաջնոր-
դեց զնա:

Ընթերցող, բռն ի՛նչ պիտի ընես
երկնից մէջ: Մի յուսար թէ առեւտու-
րի, գործի կամ դրամի ետեւէ կրնաս
ըլլալ հոն: Հոն քաղաքականութիւն
պիտի չկենայ որոյ վրայ խօսիս, պիտի

չկենայ զրոյց կամ դայթակցութիւն ու-
րոյմով զբաղիս, պիտի չկենայ նա-
խանձ, ատելութիւն կամ անողորմու-
թիւն որ կռիւ ծագի: Հոն ամէն ոք
սուրբ պիտի ըլլայ, և պիտի չբաղձայ
ուրիշ երջանկութեան բաց ի անկէ որ
կը կայանայ Աստուծոյ ծառայելու մէջ:
Մեղքն յաւիտեանս պիտի չնջուի: Քրիս-
տոս պիտի ըլլայ ամէնը ամէն բանի մէջ:
Այսպիսի տեղոյ մէջ ժամ մը կենալը
ձանձրալի պիտի ըլլայ քեզ. տարի մը
կենալը՝ անտանելի տանջանք. բայց ի՛նչ
պիտի ըլլայ յաւիտեանս Աստուծոյ քով
կենալը: Ի՛նչ պիտի ընես երկնից մէջ:

Արդ, բարեկամս, պարտիս դիտեալ
թէ Աստուած չկրնար երկնից փոխել
քու մեղսալից ճաշակիւղ և հակամիտու-
թեանցդ յարմարցունքները համար: Եթէ
երբեք կը յուսաս, կը բաղձաս հոն եր-
թալ, դուն ես որ պարտիս փոփոխու-
թիւն կրել: “Թէ որ մէկ մարդ մը նո-
րէն չձնանի, չկրնար Աստուծոյ թաղա-
ւորութիւնը տեսնել:” Թերեւս հարցնես,
“Ի՛նչպէս կրնան ըլլալ այս բաները: Ո՞վ
է այսպիսի փոփոխութեան մը Հեղինա-
կը և Կատարողը:” Մտիկ ըրէ, և քա-
նի մը բառով ըսեմ: Սրտի այս փոփո-
խութեան Հեղինակն է Աստուծոյ Հո-
գին: Անոր գործածած միջոցն է Աւե-
տարանը: Աւետարանին նպատակն է
բոլոր մեղաւորներն առաջնորդել և հրա-
ւիրել Փրկչին, որոյ արեամբ անոնք կը
փրկուին:

Անմիջապէս առանձին աղօթքով Քրիս-
տոսի դիմէ: Պատմէ Անոր վիճակը:
Ներողութիւն, արդարութիւն և նոր
սիրտ խնդրէ Անկէ: Քրիստոս սիրով
պիտի ընդունի զքեզ, և պիտի յար-
մարցունէ այն ժառանգութեան: Քրիս-
տոս մահուան հնազանդիլ յանձն առ-
նըլուն իբրեւ վարձատրութիւն կը խնդրէ,
“Ո՞վ Հայր, անոնք որ դուն ինծի տուիր,
կ'ուզեմ որ ուր որ ես եմ, անոնք ալ
իմ հետս ըլլան, որպէս զի տեսնես իմ
փառքս որն որ ինծի տուիր:” Հրեշտակ-
ները, որ ուրախութեամբ լեցուեցան
քու դարձիւղ համար, ողբ պիտի ընեն
բացակայութեանդ համար, եթէ դուն

հոն չգտնուիս: Ամբողջ երկնիքը սիրով
պիտի ընդունի զքեզ, և պիտի ջանայ
զքեզ յաւիտեան երջանիկ ընել:

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ՆՈՐԱԳԻՒՅ ԶՅՈՒՄԻՐԸ
(ՏԻՒՆ ԱՅԷՂ ՄԱՐԻ ԼԵՎԻՆ)

Անա լեւոն Ս. Կատարեալի վանքին մէջ վերջերս
ասորական Աւետարանաց հին ձեռագիր մը գտնուե-
ցաւ, որոյ կարճարութիւնը կը հասկցուի Գէմարիճի
համարարանին ուսուցիչներէն Փրոֆ. Րէնտել Հարի-
սի հետեւեալ նամակէն: Փրոֆ. Հարիս այդ նամակը
Սուէդէ դրած է մօտ 30 թուականաւ առ Սէրէյ
Սիււլ թայի խմբագրութիւնն և անոր հետ նոյն
լրագրին դրած է վարի յօդուածը յորում այդ ձե-
ռագրին նկարագրութիւնը կ'ընէ զայն գտնելու բա-
րեաղգութիւնն ունեցող անձը: Ահաւորիկ Փրոֆ.
Հարիսի նամակը. «Դեռ նոր դուրս ելայ անապա-
տէն, ուր իբր երկու ամիս առանձնութիւն կրած
էինք, մահաւանդ 40 օր աշխատելով Սինայի վանքին
գրատան մէջ, Որովհետեւ հաւանական է թէ մեր աշ-
խատութեան արդիւնքները միշտ յիշատակելի ըլլան
Նոր Կտակարանի քննութեանց մէջ, խորհեցայ որ
քիչ մը բան գրուի ձեզ քանի մը կէտերու վրայ, և ի
մասնաւորի այն մեծ դիւտին վրայ զոր անցեալ տա-
րի ըրաւ իմ բարեկամս, Գէմարիճի ուսուցիչներէն
Տիկին Լեւին, մեծ գիտնական որում յանձնարարա-
կաններ տուած էի վանքին վարչութեան ուղղելու.
դիւտ մը՝ որ զմեզ հոս բերաւ այս ձմեռ: Տիկին Լե-
ւին դատած է ինչ տարական Աւետարաններուն մէկ
մագաղաթեայ ձեռագիրը, որ Չ. դարէն ետքը չկը-
նար գրուած ըլլալ և շատ նմանութիւն ունի Քրիս-
թոսի ձեռագրին: Կրնամ վստահացունել զձեզ թէ
զարմանալի ձեռագիր մ'է և թէ Լեւինի ձեռագրին
դիւտը թուական մը կը բանայ Նոր Կտակարանի ու-
սումնասիրութեանց մէջ: Վասն որոյ ինքեցի Տիկին
Լեւինի որ քանի մը ծանօթութիւններ գրէ այս նիւ-
թին վրայ:»

Մեր յունարէն Նոր Կտակարանի տալա-
գրեալ բնագիրը հիմնուած է գլխաւորապէս
չորս մեծ ձեռագրաց վրայ: Ասոնք են Վա-
տիկանի ձեռագիրը, որ Դ. դարէն մնացած
է եւ հիմա Պապին պալատը կը գտնուի,
Աղեքսանդրեան ձեռագիրը, որ Ե. դարէն
մնացած է եւ խնամով կը պահուի Բրիտա-
նական թանգարանին մէջ, Սինայի ձեռա-
գիրը, զոր Թիշեմարֆ Սինա լեւոն վան-
քին միաբաններէն ձեռք բերաւ, ոչ առանց
խաբէութեան, Պէդայի ձեռագիրը, որ կը
գտնուի Գէմարիճի համարարանին գրա-
տան մէջ: Ասոնց բոլորն եւս շատ որոշ
գրուած են, եւ զայնս կարգաւոր գլխաւոր
գծուարութիւնն այն է որ ուրիշ հին յու-
նարէն ձեռագրաց մեծ մասին նման գրուած
են երկաթագրով առանց կէտագրութեան
եւ առանց բաժանման բառերուն միջեւ:
Ժամանակի մատն եւս ուրիշ գծուարու-
թիւններ յառաջ բերած է: Երբեմն ծակ մը
բացուած է այնպիսի տեղ մը ուր կարեւոր
բառ մը կրնար անկախուիլ. երբեմն գիրերն
այնքան աղօտացած են որ շատ սուր աչ-

քերն ալ հազիւ կրնան որոշել զայնս. եւ թերթերէն ոմանք այնքան սերտիւ իրարու վաճած էին որ երբ երկու թերթերն իրար մէջ կ'անջատուէին, միոյն վրայի մասը միւսին վրայ կը մնար: Սակայն խորին երախտագիտութիւն պէտք է զգանք որ անդղիտցի եւ ամերիկացի զիտուէնք կարող եւ զած են այս եւ ուրիշ ձեռագորաց օգնութեամբ ընդունիլ ընդգիր մը որ Աստուծոյ Խօսքը կը ներկայացունէ իւր բոլոր էական կէտերուն մէջ, շատ մօտ ըլլալով անոր որ Սուրբ Հոգւոյն առաջնորդութեամբ գրի առնուեցաւ:

Արդ երբ յունարէն ձեռագրերը կը տարբերին, ո՞ր փնտռելու ենք դատաւոր մը: Բնականաբար պիտի դիմենք հին ձեռագրաց, գրուած այն լեզուներով որոց Նոր Կտակարանն առաջին անգամ թարգմանուեցաւ: Եւ հոս առաջին կարեւորութիւն կը ստանայ ասորերէն կամ արամերէն լեզուէն, այն լեզուէն որ կը խօսուէր Նազարեթի խոնարհ խանութիւն մէջ, այն լեզուն որով մեր Տէրը մեռած ազնիւ մը կենդանացուց, եւ որով խաչին վրայ հանեց այն յուսահատ աղաղակը:

Նոր Կտակարանի հին ասորական թարգմանութիւնք բնականապէս երկու բաժանմանց կը վերաբերին, հասարակ թարգմանութիւնը կամ Բեշիթոյ կոչուածը, զոր ասորական եկեղեցիք ամէնքն ընդունած են Դ. դարէն հետէ, եւ աւելի հին թարգմանութիւնը որ Բիւրթոնեան կը կոչուի յանուն Ուիլիւմ Բիւրթոնի, որ 1842ին գտաւ միակ ծանօթ ձեռագիրը Նիւարիական անապատէն բրիտանական թանգարանը բերուած քանի մը ձեռագրաց մէջ: Այս Բիւրթոնեան թարգմանութիւնն աւելի հին ըլլալով՝ աւելի յարգի է: Սակայն գտնուած ձեռագիրն ամբողջ է, եւ Մատթէոսի, Ղուկասու եւ Յովհաննու Աւետարաններէն մասեր միայն կը պարունակէ մինչ Մարկոսի Աւետարանը վերջին չորս համարներէն զատ ամբողջովին անհետացած էր Բիւրթոնի այդ ձեռագիրը գտնուէն առաջ:

Վասն որոյ գիտունք միշտ յոյս ունեցած են որ ուրիշ ձեռագիր մը գտնուի եւ Բիւրթոնեան թարգմանութիւնն օր մը ամբողջացուի: Յարգ այսպիսի ձեռագիր մը ի զուր փնտռուած է արեւելեան վանքերու մէջ, եւ յօգուածագիրը կը հաւատայ թէ կրնայ որոշակի Նախախնամութեան մատը տեսնել այն եղանակին մէջ որով ինք եւ իւր երկուորեակ քոյրը, Տիկին Ճէյմս Կիպլըն, անցեալ տարի գարնան առաջնորդուեցան գտնել այս հին ասորական Աւետարաններուն գրեթէ մէկ ամբողջ օրինակն: Շատ անգամ խորհած էինք Սինա լեռան վրայ վասն զի ուրիշ յունական վանքերու մէջ մեր գտած ջերմ ընդունելութիւնը յոյս տուած էր մեզ թէ մեր Յունարէն խօսիչ գիտնալը կրնար բանալի մը ըլլալ այնպիսի դրանց որոց առջեւ ասպարիւն ելած են նախկին եւրոպացի ուղեւորաց ջանքերը: Սակայն բնականապէս պարագաներու պատճառաւ մինչեւ 1892 չկրցանք գործադրել մեր նպատակը, եւ մեր խորհուրդներն ասորական գրատան դարձան երբ Մ. Բէնտլ Հարիս 1891ին հրատարակեց *Ջոզֆին-Արեւելեան* անուն գրութիւնը, զոր այն ատենները հոն գտած էր:

Արարեւրէն եւ Եւրոպացիներէն գիտնալին համար ասորական լեզուն դժուար է, սակայն նոր գործութիւն մը յանակնկալս մեր ձեռքը գրուեցաւ շնորհիւ Մ. Հարիսի, որ

շատ փափաքեցաւ լուսանկարչութիւն սորվեցունել մեզ, Սակայն Անգղիոյ մէջ նոյնամեքի երկինքն այնքան նպաստաւոր չէ այս արհեստին, եւ մեր դասը դեռ կ'ստովին սորված էինք երբ մեր սիրելի դասատուն Քէմպրիճի համալսարանին կողմէ պաշտօն ընդունեց արեւելեան վանքերն երթալ ձեռագիր փնտռելու համար: Ուրեմն այնպէս եղաւ որ յունի. Դին ճամբայ ելելէ առաջ միայն մէկ բաւական լաւ պատկեր քաշած էինք:

Սինայի վանքին միաբանք մեծ սիրով ընդունեցին զմեզ, եւ մեր հոն բնակութեան միջոցին անկեղծ բարեկամութիւն հաստատեցինք անոնցմէ ոմանց հետ: Անոնց ցոյց տուած ասորական գիրքերէն շուտով հատոր մը զատեցի 178 թերթերով որոց գրեթէ բոլորն եւս իրարու վախկոնած էին իւզային նիւթով մը: Չանոնք իրարմէ զատեցի մասամբ մատերովս եւ մասամբ սանի մը շողոյն միջոցաւ: Այս գիրքն ինձ համար աւելի հրապոյր ունէր վասն զի կ'երեւէր թէ դարերով մարդկային աչք նայած չէր անոր վրայ, եւ շուտով տեսայ այն կրկնադիր մագաղաթ (*), որոյ վրայի կամ վերջի գրութիւնը կը պարունակէր կին սուրբերու պատմութիւններ, մինչ ներքեւի կամ հին գրութիւնն էր չորս Աւետարանները, վասն զի շատ էջերու վրայ գրուած էր *Էվանգելիոն, Մարկոս, Մաթթէոս, կամ Լուկաս*: Կրցայ կարգալ նաեւ լուսանկարներուն վրայ մնացած բառեր կամ տողեր: Վասն որոյ որոշեցի մագաղաթեայ գրքին բոլոր երեսներուն լուսանկարներն առնուլ:

Մարտի վերջերը հայրենիք վերադարձանք, եւ յաջողութեամբ լուսանկարներ հանեցինք մեր պատրաստած ապակիներուն մեծ մասէն, ի բաց առեալ այն ապակիները որ խթմէն ընկերութեան զրկուեցան եւ աւրուեցան:

Տեկն Լէվի պատմէէ ետքը թէ ինչ գժուարութեանց բաղեցաւ այս լուսանկարները կարգացող մը գտնելու համար՝ կը գրէ:

Վերջապէս լաւագոյն լուսանկարներէն քանի մը հատը Մ. Պարթիթի ցոյց տուի, եւ նա Փրոֆ. Պրոպիլի օգնութիւնը խնդրեց մէկ երեսն ընդօրինակելու համար: Արդիւնքն այն եղաւ որ անոնք այս թարգմանութիւնը շատ մօտ գտան Բիւրթոնեանին: Յայտնի էր թէ աւելի ղոհացուցիչ ընդօրինակութիւն մը կրնար բուռն իսկ ձեռագրէն միայն առնուիլ, եւ որովհետեւ այս երկու պարոնայք եւ Մ. Բէնտլ Հարիս յանձն առին զայն ընդօրինակել, քոյրս եւ ես ալ յանձն առինք Սինա լեռը վերադառնալ, խորհելով թէ միաբանք զմեզ տեսնելով աւելի դիւրաւ պիտի յանձնէին այն գիրքը մեր ընկերաց: Մեր կարծիքը սխալ չեղաւ: Գանձը ինձ վստահեցան, եւ ամիսէ մը աւելի արեւուն ծագելէն մինչեւ մարը մըտնելը անոր վրայ աշխատելով հետեւեալ զիտողութիւններն ըրինք:

Վրայի գրութիւնը մէկ սիւն է եւ շարունակական հատոր մը կը կազմէ: Կին սուրբերու համառօտ կենսագրութեանց քաղուած է եւ կը կրէ «Հատընտիր Պատմութիւններ» տիտղոսը: Յովհաննէս Հէտէլ անուն անձի մը ձեռամբ գրուած է յամի Տեառն 778: Այս պատմութիւնները գրելու համար իրեւ մագաղաթ գործածուած է հին գիրք մը, որ կոտորներու վերածուած է եւ ապա այնպէս կազմուած է որ Աւետարաններն

(*) Կրկնադիր մագաղաթն այնպիսի մագաղաթ մ'է որ մէկէ աւելի անգամ գործածուած է, այսինքն նախկին գրութեան մը վրայ ուրիշ մը եւս գրուած է:

իրար խառնուած են: Կ'երեւի թէ ամբողջ Աւետարաններն հոս կը գտնուին, միայն թէ դեռ կարելի եղած չէ ամբողջը կարգաւ: Բառերը երկու սիւն գրուած են, եւ յայնժամ միայն որոշ կը տեսնուին երբ կը զրուհուին թերթին երկու կողմերը կամ վերի եւ վարի տողերէն դուրս: Աւետարաններուն փոքր գիրքերը շատ անգամ կը տեսնուին սուրբերուն պատմութեան աւելի խոշոր գիրքերուն մէջ: Ոմանք որոշ են, սակայն ոմանք եւս շատ աղօտացած են, եւ այն ատեն միայն ի յայտ կու գան երբ քիմիական նիւթ գործածուի: Մարկոսի գրեթէ ամբողջ Աւետարանն ընդօրինակուած է, ի բաց առեալ վերջին տասներկու համարները, որ չկան այդ գրքին մէջ, ինչպէս քանի մը հին յունարէն ձեռագրաց մէջ: Ասկէ կը հետեւցուի թէ մեր ձեռագիրն աւելի հին կրնայ ըլլալ քան Քիւրթոնեանը:

Յուսանք թէ Աստուծոյ մեծ պատգամին այս մէկ հին բնագրին գտնուիլը պատճառ ըլլայ որ ասորական ուսմանց աւելի կարեւորութիւն տրուի, եւ արեւելեան վանքերու մէջ նոր խաղարկութիւն մը ըլլայ ուրիշ գրութեանց համար, որք *Ջոզֆին-Արեւելեան* անուն գրութեան նման աւելի պայծառ լոյս սփռեն առաջին մարտիրոսներուն եւ վկաններուն պատմութեան վրայ:

ՉՈՐՍ ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԹԷ ՄԷԿ

[Խմբագրական]

Խարբերդ ընկող բարեկամ մը, զոր քանորդ դար առաջ կը ճանչնայինք ու կը յարգէինք, զրկած է գրութիւն մը որ յոյժ շահագրգռական է մեզ: Յայտնի է թէ մեր բարեկամը շատ աշխատութիւն տուած է այդ գործոյն, եւ տարակոյս չունինք թէ սիրայօժար աշխատութիւն էր այն: Իւր փափաքն եղած է մեր Տէրով կենաց բոլոր դէպքերուն եւ Անոր քարոզութեանց շարունակական մէկ պատմութիւնն ունենալ, եւ այն եւս՝ բուն իսկ ներշնչեալ Աւետարանաց խօսքերով: Վասն որոյ չորս Աւետարանները պարբերութեանց բաժնած է, եւ այդ պարբերութիւններն ըստ կարելոյն ժամանակագրական ճիշդ կարգով դասաւորած է, այնպէս որ Աւետարաններն ըլլան մէկ պատմութեան նման, փոխանակ չորսի:

Մեր բարեկամին շարժառիթը գովելի է: Ուրախութեամբ կ'ընդունինք բան մը որ Բրիտոսի կենաց աւելի որոշ պատկեր մը կու տայ: Աշխարհի օրհնութիւն են այն բաները որոց շնորհիւ մարդիկ աւելի հետաքրքրութեամբ կը կարդան Անոր կենաց պատմութիւնը: Իրաւամբ ըսուած է թէ ոչ մէկ գիրք աւելի հետաքրքրական, կամ աւելի օգտակար է քան բարի մարդու մը կենսագրութիւնը որ պատրաստուած է ճարտարութեամբ եւ ճշգրտութեամբ: Մեծ բարեալագութիւն է այսպիսի մարդու մը հետ առօրեայ յարաբերութիւն ունենալ, եւ յաջորդ լաւագոյն բանն է անոր ծանօթանալ լաւ շարադրեալ գրքի մը միջոցաւ: Բայց կայ կեանք մը որ իւր գեղեցկութեամբ եւ օգտակարութեամբ յանձնուս կը գերազանցէ ուրիշները, եւ այդ է Բրիտոսի կեանքը: Մարդ կրնայ օրհնուիլ ուսումնասիրելով Օգոստինոսի, կամ Չալմըսի եւ կամ Ուալինկլընի կեանքը, սակայն ամէն մարդու համար հոգեւոր պէտք մ'է տեղեկանալ Բրիտոսի կենաց: Մարդու մը նկարագիրը կրնայ միայն կատարելագործուիլ Անոր նկարագրին չփուլելով: Եւ Բրիտոսի կենաց

վաւերական պատմութիւնները չորս Աւետարանիչք միայն կը հաղորդեն: Կիքէ, Ֆարար, Սթոքըր եւ այլք գրած են Քրիստոսի կենսագրութիւնները, որք շատ յարգ ունին, վասն զի մեր առջեւ կը դնեն հրեայ ցեղին եւ աշխարհի վիճակը Քրիստոսի ժամանակ: Անոնք մեզ կ'օգնեն աւելի ազէկ հասկնալ Քրիստոսի կեանքը նկարագրելով այն պարագանքը որոյ ներքեւ ապրեցաւ Նա, բայց Աւետարանաց մէջ յիշուած Քրիստոսի գործերուն եւ խօսքերուն վրայ մէկ հատ վաւերական գործ կամ խօսք չեն աւելցուներ: Սուրբ Գրոց միւս մասերուն անարգանք չէ ըսել թէ Աւետարանք անոր կարեւորագոյն մասը կը կազմեն: Աւետարանք կը խօսին Յիսուսի վրայ, եւ զՆա ճանչնալն է «յաւիտենական կեանքը»: Միայն Անոր խօսքերն են «հոգի ու կեանք», եւ Անոր կենաց մէջ միայն յայտնուած կը տեսնենք Աստուծոյ կամքն մեզ նկատմամբ: Սուրբ Գրոց միւս մասերն առանց Աւետարանաց կը կորուսանեն իրենց արժէքին մեծ մասը:

Արդ միայն մէկ Քրիստոս կայ, եւ Նա աշխարհի վրայ միայն մէկ անգամ ապրած է: Չորս Աւետարանք գրեթէ լոկ կը պատմեն մեր Տէրոջ մի քանի գործերն այն երեք կարճ բայց գործն տարիներուն մէջ, որ անցան Անոր մկրտութենէն մինչեւ համբարձումը: Կ'ուզենք Անոր կենաց նկատմամբ ամփոփ գաղափար մը ունենալ, եւ զայս ունենալու համար պարտիմք միացունել չորս պատմագրաց պատմութիւնները: Իւրաքանչիւրը մեզ կու տայ իրողութիւններ զորս միւսները չեն յիշեր: Իւրաքանչիւրը նոր լոյս կը սփռէ Անոր նկարագրին վրայ այնպէս որ աւելի յստակ կը տեսնենք «աստուածութեան բոլոր լեցունութիւնը», նաեւ կատարեալ մարդկութիւնը որ նոյն ատեն կը բնակէր Անոր մէջ:

Օգտակար գործ է աշխատիլ չորս պատմութիւններն իրարու համաձայնեցունելու եւ որքան կարելի է բոլոր զէպքերն իրենց ժամանակագրական կարգով դասաւորելու: Տարակոյս չունինք թէ մեր բարեկամը շատ օգտուած է այս գործին համար ըրած ուսումնասիրութենէն եւ աշխատութենէն, եւ կը յուսանք թէ իւր ջանից արդիւնքն եղած է զինք աւելի մօտ բերել այն Փրկչին որում այսքան երկար տարիներ ջանացած է ծառայիլ:

Այսու հանգերձ մեր առօրեայ գործածութեան եւ եկեղեցեաց համար Նոր Կտակարանին մէջ գտնուած չորս ուրոյն Աւետարանք աւելի լաւ են քան թէ զանոնք միացունելով շինուած գիրք մը: Նախ, վստահ չենք կրնար ըլլալ թէ ո՞րն է բուն այն կարգը որով տեղի ունեցան մեր Տէրոջ կենաց զէպքերը: Աւետարաններն համաձայնեցունողը իրարու համակարծիք չեն եւ այսպէս պիտի մնան ցորչափ չկայ անսխալ հեղինակութիւն մը որ տարակոյսները փարատէ: Քանի մը տեղեր պիտի տարբերէինք մեր այն բարեկամէն որոյ գործն ունինք մեր առջեւ: Օրինակի աղագաւ, մենք ամենէն առաջ պիտի դնէինք, «Ակիւբէն էր բանը», եւն, վասն զի այդ «Կիւբէ աշխարհի ստեղծումէն առաջ էր»:

Դարձեալ, այն քառակ ձեւը յորում Քրիստոսի կենաց պատմութիւնը կը գրուի՝ զիպուածի կամ մարդու կամաց արդիւնք չէ, այլ այն ձեւն է զոր ընտրած էր անոնց հեղինակները ներշնչող էակը: Մեզ չկնար որոշել այն ձեւը յորում Աստուած

պարտէր զնիւ առ մեզ ըրած յայտնութիւնը: Պարտիմք հաճութեամբ Աստուծոյ կամքն ընդունիլ այս խնդրոյ մէջ, մինչեւ իսկ եթէ յայտնի առաւելութիւն չկենար չորս անկախ պատմութիւններ ունենալու մէջ:

Սակայն առաւելութիւն կայ: Ունինք չորս անկախ եւ կարող վկայից վկայութիւններ: Ասոնք կը խօսին չորս տարբեր տեսակէտերէ եւ իրենց մտաց առջեւ ունին տարբեր դասու ընթերցողներ: Իւրաքանչիւրին պատմութիւնն ունի իւր ոճի առանձնաշատկութիւնները եւ մասնաւոր կարեւորութիւն կու տայ մեր Տէրոջ պաշտօնէութեան ինչ ինչ մասերուն: Այսու հանգերձ ամենքն ալ կը համաձայնին իրարու: Չանոնք կարգաւէ ետքը աղօտ պատկեր մը չէ որ կ'ունենանք մեր մտաց առջեւ, այլ Քրիստոսի անձը եւ Անոր երկրաւոր կենաց ընթերցումը հետզհետէ աւելի յստակ կ'երեւին մեզ մինչ մէկ պատմութենէն կ'անցնինք միւսին:

Թող չորս անկախ եւ ճշմարտախօս ակաւորեալ վկաներ պատմեն զէպք մը կամ շարք մը զէպքեր: Պիտի չուզենք անոնց պատմութիւններն իրար բերել նման մէկ անձի շինած պատմութեան, վասն զի աւելի լաւ գաղափար կրնանք առնուլ չորս պատմութենէն քան թէ մէկէն: Թերեւս անոնց ըսածներուն մէջ հակասութիւնք երեւին, սակայն անոնց բացատրութիւններն պիտի տեսնուի թէ այդ տարբերութիւնք լոկ առերեւոյթ են եւ թէ անոնց բոլոր պատմութիւններն իրարու կը համաձայնին: Աւետարանաց մէջ ունինք Աստուծոյ մարմնացեալ Որդւոյն կենաց չորս հակիրճ պատմութիւններն: Ընթերցման վարժ դաստիարակեալ անձ մը մէկ ժամէն կրնայ զիւրաւ կարգաւ Աւետարաններէն մին: Թերեւս Ղուկասու Աւետարանը քիչ մը աւելի ժամանակ զրաւէ, սակայն Մարկոսի Աւետարանն եւս ժամէն բաւական պակաս կը զրաւէ: Առերեւոյթ տարբերութիւնք կըրնան ըլլալ անոնց կենսագրութեանց մէջ, մասնաւորապէս Քրիստոսի յետ յարութեան երեւման նկարագրութեանց մէջ, սակայն այդ տարբերութիւնք կրնան հաշտեցուիլ, եւ եթէ Աւետարանիչք հոս ըլլային եւ բացատրութիւններ տային, յայնժամ պիտի տեսնէինք թէ չորսն ալ իրարու համաձայն են: Բաց աստի առերեւոյթ տարբերութիւնք իրողութեանց յիշատակութեան մէջ կը գտնուին միայն: Քրիստոսի նկարագրը նոյն է բոլոր Աւետարանաց մէջ: Կը զգանք թէ Մատթէոսի նկարած սուրբ, քաղցր եւ փառաւոր էակն ձիւղ այն է որոյ վրայ կը գրէ Յովնանէս:

Չենք դատապարտեր մեր բարեկամին գործը: Լաւ ու օգտակար է աշխատիլ մեր Տէրոջ կենաց նկատմամբ կապակցեալ դադար մը ունենալու: Սակայն Աւետարանք իրենց աստուածատուր քառակ ձեւին մէջ մեր առօրեայ գործածութեան յարմար Աւետարաններն են:

ՄԱՅՐ ԵՐԿԻՐԸ

Մայր երկիր անունով, զոր կը գործածենք, հասկցունել չենք ուղեր նոյն իսկ մեծ երկրագունտ, այլ ցամաք երկիրս պատող հողի բարակ խաւը: Երկիրս է մոլորակ մը, բայց անոր հողն է որ մայր է: Մեր այս մոլորակին տրամագիծն է 8,000 մղոն: Լուսնն թագ մոլորակը երկրէս հալար երեք հարիւր անգամ մեծ է: Բայց կեանքն սկը-

սած է մեր երկրին վրայ զէթ հարիւր միլիոն տարի առաջ — այս է բաղուժ երկրաբանից կարծիքը — եւ Լուսնի թագի վրայ տակաւին կեանք չէ սկսած, եւ չկրնար սկսիլ ապագայ միլիոնաւոր տարեաց մէջ, ինչպէս ամէն աստեղագէտ պիտի ըսէ ձեզ: Այսպէս, նայելով ետ, եւ միտք բերելով «մեր երկրի կեղեւ»ը եւ անոր բիւրաւոր բրածոները, եւ ներկայիս մէջ այս կեղեւը կազմող ժայռերը, որ պատեալ են հողի խաւով մը որոյ միջակ թանձրութիւնը չէ աւելի քան երեք ոտք, մեր մոլորակին ցամաքային ամբողջ մակերեսին վրայ, զարմանալի չէ՞ որ Մայր երկիրը, կամ հողը, մաշած սպառած չէ դարեր առաջ: Ի՞նչ է նորա մշտնջենաւոր թարմութեան գաղտնիքը: Հողին վրայ ամբողջ աշխարհը սեւ է կամ մթաղոյն: Երկրագործք եւ պարտիզպանք գիտեն մթութեան ճիշդ գոյնը, որ իրենց փորձ աչաց կը ներկայացունէ բուսական արտադրութեան գործութիւնը: Ասոր վրայ պէ՞տք է զարմանալ: Ամ ըստ ամէ այս հողը, այս Մայր երկիրը, կ'ընդունի իւր սնուցած դաւակայ մեռեալ մարմինները: Նա սնոյց զնոսա եւ տուաւ նոցա կեանք, կերակուր ջամբեց նոցա իւր ստինքէն, եւ երբ մահը կու գայ, կ'ընդունի զնոսա իւր մայրական ծոցին մէջ:

Մտածեցէք բիւրաւոր թօշնեալ թարշամեալ տերեւներուն, մեռած միջատներուն, թռչուններուն, սողուններուն, նաեւ մարդոց եւ կանանց վրայ, որք իրենց վերջին հանգստարանը կը փնտռեն հոն: Չարմանք չէ որ հողին սեւ գոյնը որ հետեւանք է այսքան գործարանաւոր նիւթոց տարազադարձութեան կամ յամր այրեցման, ողորդ եւ սգոյ նշան կը համարուի բոլոր աշխարհի վրայ: Ի՞նչ կ'ըլլայ տարուէ տարի այս մեռնողներուն բազմութիւնը: Բնութիւնը միայն այս ինչ քանակութեամբ նիւթեր ունի զորս յօգուտ կը գործածէ, անոնցմով սնուցանելու եւ պահելու համար իւր ապրող սերունդները: Չկրնար յաւիտեան փակել արգելել բոքակածինը, ծծումբը, փոսփորը, ֆոսֆորը, սոսն՝ եւ այլն, այնպէս որ անօգուտ լինին հողին: Կը թողու որ մեռեալ անցեալը թաղէ իւր մեռեալները: Բայց ունի եղանակներ եւ կերպեր որովք հողին մէջ գտնուած ճոխագոյն տարերք կրնան անցնիլ գործարանաւորապէս մեռեալ վիճակէն գործարանաւորապէս ապրող վիճակին: Հողին մէջ շարունակ տեղի կ'ունենայ ի մեռելութենէ ի կեանս յարուսթիւն: Մայր երկիրը մեր մեծ աշխարհին ամենէն աշխոյժ եւ ողջ մասն է: Հողին մէջ խոնեալ են սերմեր, ընձիւղներ, բողբոջներ որք համբերութեամբ կը սպասեն կոկոն դուրս տալու, ծաղիկելու եւ ի կեանս վերածուելու: Հրդեհ մը կ'այրէ անտառ մը, կ'ամայացունէ դաշտագետին մը, մացառուտ մը կամ արօտավայր մը, եւ կը ջնջէ բուսականները որք դարերէ հետէ կը ծածկէին այդ տեղերը: Անմիջապէս նոր եւ անծանօթ բուսականք յերեւան կու գան եւ կը զրաւեն անոնց տեղերը: Կարծես ասոնք դարերէ հետէ կը սպասէին այսպիսի առթի մը: Այս բարակ եւ զարմանալի եւ միշտ բեղնաւոր հողը, որոյ վրայ չէինք երազեր տան տարի առաջ, եղած է ողջ եւ ապրող մայր մը: Դիտէինք թէ լճակները լի են մանրադիտակային կենսաւորներով, մինչ երեք երազած չէինք թէ հողն ալ լի է անոնցմով: Բայց մենք զիտենք այժմ թէ այս սեւ հողը խոնուած է ապրող գործարանա-

ւորներով կը կոչենք զայնս *ֆերմէնտ* (germs), *պալմէնտ* . բայց չկայ աւելի ստոյգ բան քան զայս թէ անոնք են արարածներ «իրենց տեսակին պէս» : Անոնք չեն կըրնար ապրիլ կամ իրենց սահմանեալ գործը կատարել, բայց միայն հողին մէջ, յոր կ'ընդունուին բոլոր մեծեալ մարմինք, կենդանական եւ բուսական, մեծ եւ փոքր, ինչպէս յիշուեցաւ վերը : Այս *ֆերմէնտ* Աստուծոյ զարմանալի բանակն են յարութեան օժանդակիչ : Անոնք են որ քիմիայէս տարբազարդող գործարանաւոր տարակաները, զորս հողը կ'ընդունի իւր մէջ, կը փոխարինեն լուծանելի նիւթոց, դիւրաւ ծծուելով բոլոր ապրող բուսականաց արմատներէն : Անոնք բորակածնի բաղադրութեանց այլ եւ այլ ձեւերը կը փոխարին բորակաւոր (nitrate) : Վերջին վիճակին մէջ հարկաւոր բորակածնը կրնայ ծծուիլ մեր դաշտերուն, պարտէզներուն եւ անտառներուն բոյսերէն : Այսպէս ազատ արձակուած բորակածնը ընդհանրապէս քիմիական բաղադրութեան կը մտնէ կրի հետ, եւ կը կազմէ կրի բորակաւոր (nitrate of lime) : Կիրք կրնայ բաղադրութեան չմանկ բուսականաց հետ — ընդհանրապէս բորակածնը անոնց տանող է, ինք հողին կը վերադառնայ պարապ կառքի մը պէս : Եթէ խնամով զննենք արտադրողներուն, բականներուն, լուծանելիքներուն փափուկ արմատները, անոնց վրայ կը գտնենք փոքրիկ կոշտերու (շաւեր) նման ուռոյցներ : Այժմ հասկցուած է որ ասոնք են մանրադիրտակային *պալմէնտ*ներու բոյներ : Պալմէնտը կարողութիւն ունին բորակածնի հաւաքել հողէն, թերեւս նաեւ զայն շուրջ պատող մթնոլորտային օդէն : Անոնց ասպընջականները ասկէ կը քաղեն օդուտ, եւ այսպէս հողն աւելի բերրի կը թողուն բորակածնին օժանդակութեամբ քան որչափ դաշտն զայն :

ԿՐԷՅԻ ԼԵՈՒԱԻՆԻՍՏԱԳԻՐ ՄԵՐԵՆԱՆ

Մօտ տարիներու մէջ հանրութեան ներկայացուած չէ աւելի զարմանալի գիտական հնարք մը, կամ, թերեւս աւելի ուղիղ է ըսել, արդէն ծանօթ գիտական սկզբունքի մը կիրառութիւնը, քան Փրոֆ. Խալչա Կրէյի հեռախօսագիրը (telautograph) : Հեռախօսագիրը, այսինքն՝ շատ հեռուանց գրելու մեքենային սկզբունքն է ընդարձակումը հեռաձայնի սկզբանց, որ հաւանականապէս գործնական մեծ արդիւնքներ պիտի ունենայ : Ահա յիշեալ մեքենային պաշտօնական նկարագրութիւնը :

Հեռախօսագիրը մեքենան կը բաղկանայ փոխանցիչէ (transmitter) մը եւ ընկալուիչէ (receiver) մը որք իրարու լծողիցայ են կայանի մը մէջ : Այս գործիցայ կազմութիւնը նշանաւոր կերպով պարզ է եւ զերծ կնճիւղներէ : Իսկ գործողութեան եզանակը ըստ ամենայնի ուղղակի եւ զրական : Կը գործածուի հասարակ մատիտ (շաւերն ֆալթ) մը որոյ ծայրին մօտ հաստատուած են երկու մետաքսեայ թելեր իրարու ուղիղ անկեամբ : Այս թելերը կցուած են գործիքին, եւ մատիտին շարժմանց հետեւելով կը կանոնաւորեն մղումները որ կը կառավարեն հոսին՝ կայաններու մէջ գտնուող եւ զայնս ընդունող գրիչը : Գրիչը կը գրուի հասարակ թղթի վրայ որ յարմարապէս կցուած է մեքենային : Չախակողմը դաշտուող լծակ մը այնպէս կը շարժուի ձեռքով, որ թուղթը դէպ յառաջ քալէ մեքենայէս փոխանցիչն քով եւ երկարակա-

նայէս՝ ընկալուիչն քով : Ընդունող գրիչն է մազանման ապակի խողովակ որ դրուած է այն տեղն ուր երկու *պալմէնտ* բաղադրանք իրարու կը հանդիպին : Ապակի գրիչն մէջ կը լցուի մեղմ, որ ընդունարանէ մը կը հոսի այս բաղադրանքին միոյն վրայ գտնուող ձգախիժէ փոքրիկ խողովակի մը մէջէ : Երկարակաւ մղումները որ կու գան թելին վրայէն, կը շարժեն ընկալուիչն գրիչը լուր կամ խօսքն առաքողին ձեռաց մէջ գտնուող մատիտին շարժմանց հետ միասին : Մինչ գրիչը կ'անցնի թղթին վրայէն, մեղմի հետք մը կը թողու որ միշտ ճիշդ նմանութիւնն է առաքողին շարժմանց թէ՛ գիր, թէ՛ բառեր կամ խօսքեր, թէ՛ ձեւեր, նշաններ կամ պատկերներ գրելու համար :

Այս պարզ եւ դիւրահասկանալի նկարագրութիւնը կը տեսնուի որ հեռախօսագիրն է հեռաձայն աւելի զարգացեալ վիճակի մէջ, ճիշդ ինչպէս թիթեռնիկը յառաջ կու գայ հասարակ որդի մը յաջորդաբար եւ հետզհետէ կարգ մը կերպարաններու փոփոխութիւններէ : Հեռաձայնով մարդկային բերանը խօսքը կը հաղորդէ փոխանցիչին, որ կը հաղորդէ զայն միւս ծայրը գտնուող մարդկային ականջին : Եւ հեռաձայնով արուած լուր մը կամ խօսուած խօսք մը միւս ծայրը գտնուող մարդկային ականջին միայն կը ներկայանայ : Հեռաձայնով հաղորդուած խօսքը կը ցնդի կ'երթայ, չունի մնայուն դրոշմութիւն : Բայց հեռախօսագրութեամբ հաղորդուած խօսքը կ'արձանագրուի, եւ կրնայ մնալ : Նախ, խօսքը կը գրուի փոխանցիչին վրայ սովորական եղանակաւ՝ գրիչով : Եւ մինչ կը գրուի այսպէս, միանգամայն կը փոխանցի թելին վրայէն եւ վերստին յերեւան կու գայ անոր միւս ծայրը ընկալուիչին վրայ, ճիշդ այն նոյն ուղղադրական նշանադիրներով որովք գրուեցաւ փոխանցիչին վրայ : Այլով բանիւ, երբ հեռախօսագիրը խօսք մը կը գրուի, մեքենակա-նայէս կամ ինքնաշարժ եղանակաւ, հեռին, կամ այն ծայրը ուր ընկալուիչը կը գտնուի, գրուածն է փոխանցիչին քովի կամ ծայրի ձեռագրին ճիշդ նմանութիւնը :

Հեռագրայք են քանի մը առաւելութիւնները զորս կը թուէ այս զարմանալի մեքենային հնարիչը : 1. Գրելու սովոր որ եւ իցէ անձ կարող է գործածել հեռախօսագիր մեքենան : 2. Ինչ որ գրուի երկարակաւ չըջանի մէկ ծայրը, անոր ճիշդ նմանութիւնը կը գրուի միւս ծայրը : 3. Ինչպէս սովորական ձեռագիրը, նոյնպէս նաեւ կամայական նշաններ, պատկերներ, զօղագրութիւններ, ձեւեր, աղիւսակներ, նշանադիրներ եւ սղագրութեան նշանակներ կը փոխանցին : 4. Առաքողը եւ ընդունողը իւրաքանչիւր ունին արձանագրութիւնն մէն մի խօսքի եւ պատասխանի : 5. Եթէ ընդունողը բացակայ կը գտնուի, վերադարձած ժամանակը կը դանէ իրեն ուղղուած խօսքերը : 6. Հեռախօսագիրը կը գործէ անձայն եւ կը մատուցանէ ծածուկ ծառայութիւն : 7. Այնքան պարզ է որ դիւրաւ կը պահուի կարգաւորեալ վիճակի մէջ : 8. Անոր գործողութիւնը չեն կրեր աղդեցութիւն որ եւ իցէ ջանքերէ որ ըլլան ուրիշ կողմ ուղղուի հաղորդուած խօսքերը : 9. Թելը այնպիսի ապահով վիճակի մէջ է, որ կարելի չէ ընդհատել անոր կիրառութիւնը կամ լուր, խօսք դողնալ :

ԻՆՉՊԷՏ ԲՈՒԺԵԼՈՒ Ե ՀԱՐԲՈՒՄԸ

Գրեթէ ամէն մարդ ունի դարման մը

հարմուի բուժելու, զոր միշտ պատրաստ է յանձնարարել իւր փորձառութիւնն մանրամասնօրէն նկարագրելէ ետքը :

Պոսթոնի վաճառական Օրաքէրը նիւթոյս վրայ բժշկի հեղինակի մը խրատները կը քաղէ, որք զուրկ չեն թուիր օգտակարութենէ :

Երբ մարդ մտիլ կը զգայ կամ պաղ կ'առնու, քրտանց բիւրաւոր փոքրիկ գեղձերուն (պէշ) բերանները կը փակուին խոլոյն : Եւ անմաքրութիւնները որ մորթին մէջէն անցնելու էին, ետ կը մղուին մարմնոյն ներքին կողմը : այսու կ'ապականի, արիւնը եւ չափազանց ախտաւորեալ կը մասնութիւն թոքերը եւ միւս ներքին գործարանք : Ժիշք մորթոյն մակերեսին ներքեւ, բոլոր մարմնոյն վրայ կայ մանրիկ արեան երակաց ցանցակերպ մը նրբագոյն քան ամենանուրբ ժանեակը : Երբ մարդ ցուրտ կ'առնու, արիւնը այս մազանման երակաց մէջ շէն կը մղուի ներքին մէկ կամ աւելի գործարանաց մէջ, եւ յայնժամ յառաջ կու գայ բորբոքում կամ համախտութիւն արեան, եւ այսպէս յաճախ ծագում կ'առնուն մահացու հիւանդութիւնք : Հարբուիւր կամ ցրտառութիւնը զարմանելու ժամանակն է ցուրտ առնելէ ետքը ամենէն կանուխ վայրկեանը որ հնար է : Գու առաջին նպատակը պարտի լինել արտաշնչութիւնն եւ մազանման երակաց մէջ արեան շրջանն յառաջ բերել վերստին : Ուստի, այն ինչ կը զգաս որ պաղ առած ես, ննջասնենկիդ մէջ լաւ կրակ մը պատրաստէ : Ոտքերդ տաք ջուրը դիր : ջուրը խիստ տաք ըլլայ, որչափ որ կարող ես տոկալ, մէջը անուրի մը զգալ մանանեխ (խաւալ) գրուած ըլլայ : Զրին հոնքը այնքան խոր ըլլայ որ մինչեւ ծունկերդ ծածկէ ջուրը : Վերմակով մը ծածկէ կոնքը եւ ոտուներդ որպէս զի ջուրով չչողմանայ եւ չպաղի ջուրը : Հինգէ մինչեւ տասն վայրկեանէն դուրս հանէ ոտուներդ եւ լաւ մը սրբէ չորցուր, մտիւր անկողին եւ վրադ ձգել տուր երկու վերմակ աւելի : Անկողին մանկիդ ճիշդ առաջ կամ ետքը խմէ մեծ բաժակ մը լեմոնի օշարակ ըստ կարի տաք, կամ բաժակ մը տաք ջուր որ պարուսակէ մէկ թէյի դգալ դինեմբրային սերուց (բլէք Լաւալ), քիչ մը չաքար գնելով, եթէ կ'ուզուի : Եթէ կուրծքին, կուշտին կամ կոնակին մէջ ցաւ կենայ, որ նշան է կողացաւութեան (սթրէն) կամ թոքատապի, փոքր անձնոց (սթրէ) մը թրջէ պաղ ջրոյ մէջ եւ քամէ ցամքեցուր զայն ըստ կարի : Ծալէ անձնոցը այնչափ ծաւալով որ ցաւոտ տեղէն քիչ մը աւելի տեղ դրաւ : Ծածկէ զայս առուեալի (ֆալթ) կտորի մը մէջ, եւ երկուքը միասին՝ իւղոտ մետաքսեղէնի, կամ լաւ եւս՝ իւղոտ քթան կտաւի մէջ : Այս ցաւոտ տեղին վրայ դրուելէն ետքը վրայէն մէկ ոտը լայն ասուեակէ երիզ փաթթէ քանի մը անգամ կուրծքին շուրջը : Մարմնոյն ջերմութիւնը պիտի տաքցունէ անձնոցը գրեթէ անմիջապէս : Իւղոտ կտաւը եւ ասուեակը պիտի պահեն ջերմութիւնը եւ խոնավութիւնը, եւ չոգի հաղորդուելով ցաւոտ կողմին՝ ընդհանրապէս անյայտ կ'ըլլայ ցաւը : Եթէ կողորդիդ մէջ ցաւ կ'ենայ, նոյն դարմանը կրնաս ընել, թրջած եւ քամած լաթով եւ ասուեակէ երիզով : Կեր սակաւ եւ պարզ կերակուր : Կրնաս ուտել եփուած խնձոր եւ ուրիշ պտուղներ, հաց եւ կոգի, հաց եւ կաթ, խորոված հաց կաթնախառն, եփուած գետնախնձոր, կամ

հոգով ուսարէ: Իմաստնաբար եւ հաւատարմութեամբ հետեւելով վերի հրահանգներուն, սովորաբար կը կատարէ տկարութեան յառաջդիմութիւնը, եւ կ'արգելուի ծանր եւ հաւանականապէս մահացու հիւանդութիւն մը:

ՅԱԼՔԱԿՅՈՒԹԻՒՆՔ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐ. ԱՂԵՔԱՆԴԻՐ Զ. ԶԷՃԻՋԵԱՆԻ 3.

Պատ. Աղեքսանդր իւր հովուութեան տանկերորդ տարին, 1872ի վերջերը, ձեռնարկեց ուղեւորութեան մը դէպի Սկովաթիա: Իւր գլխաւոր նպատակներէն մին էր ունկնդրել աստուածաբանական բարձր դաստիարակութեան: Տխուր ժամանակի մը մէջ էր որ նա կը մտադրէր թողուլ իւր տունը եւ հօտը եւ պանդխտանալ հեռաւոր երկրի մը մէջ, զի հազիւ մի քանի տմիս առաջ ծանր սրտի դէպք մը պատահած էր իւր ընտանեացի մէջ: Կորուսած էր իւր աղջիկ մայրը, զոր կը պատուէր ընդ միշտ անկեղծօրէն՝ զնահատելով մասնաւորաբար այն համակրութիւնը որով այս որբեւայրի կիներ առ Աստուած վստահութեամբ հաւատարիմ եղած էր աւետարանական դաւանութեան մէջ, ծանր հալածանաց եւ նեղութեանց պարագաներու տակ: Անձնութեամբ աշխատած էր իւր գաւազանը ճշմարիտ բարեխառնութեան համար, որք իրաւունք ունէին զինքը «երանելի» անուանելու:

Պատ. Աղեքսանդր իւր մտադրութիւնը եկեղեցւոյն յայտնելով՝ այս մասին եղբարց զաղափարը հարցուց: Ամենուն տեսութիւնն ալ այն էր թէ այսպիսի ուղեւորութիւն մը թէ՛ երէցին եւ թէ՛ ժողովրդեան համար շատ օգտակարութեանց միջոց մը կրնար լալ, ուստի բոլոր սրտով հաւանեցան, եւ մասնաւորաբար զինքը քաջակերեցին այնպիսի կարգադրութիւններ ընելով որով նա վստահ եղաւ թէ իւր բացակայութեան ատեն եւս եկեղեցին անդորրութիւն եւ բարեկարգութիւն պիտի վայելէ: Ճամբորդութեան եւ այլ ծախքեր հոգացուեցան իւր աղուապետ բարեկամին, Մեծ. Սարգիս Էֆ. Միստոսեանի, ձեռնադրութեամբ, որ արդէն վերոյիշեալ ձեռնարկութեան բուն թղաթիւնն էր: Նա անմոռանալի բարիք մը ըրած է Ատաբաղարի աւետարանական ժողովրդեան:

Պատ. Աղեքսանդր հոգեմբար ամսոյ մէջ եկեղեցիէն ձամբայ դրուելով ապահովութեամբ հասաւ յԵփեսոս, ուր լաւ ընդունուելով իւր գտաւ: Կանոնաւոր վկայագրեր տրուած էին իրեն թէ՛ իւր եկեղեցւոյն եւ թէ՛ Տր. Համիլիոնի եւ Տր. Ուտի նման նշանաւոր միսիոնարաց կողմանէ: Իւր խորհուրդներն անդ քաջադասէս իրագործելով ոչ միայն ունկնդրեց Էփեսոսի Նիւ Բօլէճ կոչուած Աստուածաբանական վարժարանի դասախօսութեանց, այլ եւ գաւազան կրօնական մեծ ժողովներու ներկայ գտնուեցաւ, համբաւաւոր երէցներու եւ այլ նշանաւոր անձնաւորութեանց հետ տեսակցեցաւ, եւ գործնական հմտութիւն ստացաւ ակոխական եկեղեցւոյն կանոններու եւ կարգադրութեանց նկատմամբ: Մինչդեռ Անգլիոյ քրիստոնէական եւ բարեգործական կազմակերպութիւններն կ'ուսուցանէին, միւս կողմանէ ինքն ալ կը ջանար Հայ Աւետարանական եկեղեցին լաւագոյն եւս ծանօթացնել անգլիական քրիստոնէից թէ՛ ուղերձներու եւ թէ՛ հրատարակութեանց մի-

ջոցաւ: Անձկանօք փափաղելով որ իւր այս այցելութիւնն մնայուն օգուտ մը ունենայ, պարտաւորութիւն սեպեց այսու առթիւ մասնաւորաբար իւր հօտին անհրաժեշտ պէտքերը յայտնել եւ քրիստոնէայ բարեկամաց ձեռնադրութիւնը խնդրել որպէս զի բաւական գումար մը հայթայթուի Ատաբաղարի մէջ կառուցանելու համար եկեղեցի մը եւ Աստուածաբանական վարժարան մը:

Իւր շրջաբերականներէն միոյն մէջ լաւ բացատրած է թէ՛ իւր եւ թէ՛ ընդհանուր Հայ Աւետ. եկեղեցւոյն կացութիւնն, ուստի թարգմանաբար կը քաղենք հետեւեալ տողերն.

«Ատաբաղարի աւետարանական եկեղեցին կազմուեցաւ 1846ին ձեռամբ միսիոնարաց ամերիկեան Պորտի, եւ այժմ կապակցեալ է Բիւթանիոյ եկեղեցական Միութեան հետ... Այս ժողովրդեան սկզբնաւորութիւնը, Տէրօշը շնորհքովը, պղտիկ տետրակի մը միջոցաւ եղաւ, զոր միսիոնար մը գրած էր հաւանականաբար: Մինչեւ նախ քան իւր ութ տարիներ եկեղեցին մասամբ նպաստ կ'ընդունէր ամերիկեան Պորտէն, իսկ այդ ժամանակէն ի վեր ինքնապահ եղած է...» «Որպէս զի եկեղեցւոյ բարեկարգութեան դործը ամենայնաւոր եղանակաւ յառաջ տարուի, պէտք ունի մը լաւ դաստիարակեալ ընդհանուր պաշտօնեաներու, որք բողոքական երկիրներու քրիստոնէից վստահութիւնը վայելելով կարողանան իրենց ձեռամբ կատարել այն դործը որ այժմ օտարազգաց ձեռամբ կը կատարուի, եւ որպէս զի կարող լինին բուն իրենց ծրագրերն ի գործ դնել ի մասին եկեղեցւոյ կազմակերպութեան, երիտասարդաց դաստիարակութեան եւ իրենց ազգին աւետարանչութեանը: Այժմ ոչ սակաւ այսպիսի պաշտօնեայններ կան Հայ Աւետ. եկեղեցւոյն մէջ որք դանազան միջոցներով յառաջ կը տանին Աւետարանին դործը: Անհրաժեշտ պէտք ունի մը Աստուածաբանական վարժարանի մը, որոյ նկատմամբ խորհուրդներ եղած են Բիւթանիոյ եկեղեցական Միութեան ժողովոյն մէջ:

«Մեր եկեղեցւոյ անդամք առատաձեռնութեամբ կու տան Աւետարանի փաստին եւ իրենց գաւազան դաստիարակութեանը համար, եւ անտարակոյս ըստ իւրեանց կարողութեան պիտի տան առաջարկեալ նոր եկեղեցւոյն եւ վարժարանին շէնքերուն համար եւս: Բայց այսպիսի մեծ նպատակի մը համար վերջապէս անոնք քիչ բան մը կրնան ընել, եւ այս գործին կատարմանը համար իմ վստահութիւնս գլխաւորաբար դրած եմ Անգլիոյ քրիստոնէից համակրութեանը եւ օգնութեանը վրայ:»

Պատ. Աղեքսանդր իւր անկեղծ եւ խոնարհ բնաւորութեամբ միանգամայն հոգեւոր եղանակով շատ համակրութիւն դրաւ Սկովաթիոյ մէջ, եւ Էփեսոսի Տր. Տր. Տր. Պէյքի եւ Տր. Ռէյնի, Տր. Ուտի եւ այլ նշանաւոր անձինք մեծապէս քաջակերեցին զինքը այս ձեռնարկութեան մէջ, այնպէս որ ինքը կարողացաւ կարճ ժամանակի մը մէջ պէտք եղած գումարը հանգանակել աղքատսիրտ առատաձեռնութեամբ անգլիացի քրիստոնէից, որոց մեծապէս երախտապարտ կը մնայ Ատաբաղարի հայ աւետարանական ժողովուրդը, զի այդու միջոցաւ իրենց անհրաժեշտ պէտքերն հոգացուեցան, ընդ տարրը քաջալերուեցաւ եւ քրիստոնէական դաստիարա-

կութիւնը զարգացաւ մեր սահմաններու մէջ:

Ատաբաղարի երէցը իւր այս ուղեւորութեան ատեն մեծ ջանք ունեցաւ երկու հայ երիտասարդաց դաստիարակութեանը նկատմամբ, որք յետոյ նշանաւոր հանդիսացան մին բժշկական եւ միւսն ուսուցչական ասպարէզին մէջ:

ՄԵՐ ԵՐԳԵՐԸ ԵՒ ՆՈՒԱԳԱՆԱԳԷՍ Ի ՐՈՊԷԹ ԳՈԼԷՃ

Ընտանեկան կամ ընկերական շրջաններու մէջ երգերուն առթած գերազանց հաճոյքը եւ օգուտը շատ քիչ ճանչցուած է առ մեզ: Հոգեւոր եւ կամ կրօնական երգերէն զատ, որ եկեղեցեաց եւ յաճախ ընտանեաց մէջ ամէն պարագայի տակ կ'երգուին, ուրիշ դասի վերաբերեալ երգեր գրեթէ չենք գիտեր: Եւ սակայն երգելու ճաշակն կրթելով եւ հոգեւոր կամ կրօնական երգերէն զատ ուրիշ երգեր եւս ընդհանրացնելով բազում օգուտներ յառաջ կու գան: Այս երգերը ընկերական եւ ընտանեկան կեանքը առաւել հրապուրիչ կը դործեն, հոգին կ'ազնուացնեն: Այնպիսի վրայ շատ քիչ բաներ կան որք այնքան հմայիչ եւ դիւթիչ ազդեցութիւն մը դործեն սրտիս վրայ քան զգացմամբ եւ եռանդեամբ երգուած քաղցր երգ մը. երգ մը որոյ բառերն եւ եղանակն իրարու հետ ներգաշակ լինին: Եւ երբ այս տեսակ երգի մը արտաքին քանի մը պարագաներ եւս կը յարմարեցուն, զոր օրինակ, երբ այդ երգը կ'երգուի ջութակի մը կամ կիթառի մը ընկերակցութեամբ, լուսնկայ գիշեր մը, անտառի մը մէջ կամ պարտիզի մը տերեւազարդ ծառոց տակ, այսպէս բնական եւ արուեստական ներգաշակութիւնը ի միասին կը խառնուին, այս պարագայից մէջ իւր տարբեր մասերով երգուած երգ մը զով չյուզեր, տարբեր աշխարհներու մէջ չը փոխադրեր զմեզ: Եւ այս պարագաներն ի միասին բերել ոչ ծանր աշխատութիւն եւ ոչ մեծ ծախք կը պահանջէ. եւ այսքան դոյզն զոհողութեամբ յառաջ եկած այնքան զուտ, այնքան անմեղ եւ այնքան բանաստեղծական հաճոյք մը քան իրենց ծանօթ է արդեօք: Ի մի բան, երգելու ճաշակն տակաւին կրթուած չէ, եւ երգերուն առթած օգուտն ու հաճոյքն անծանօթ մնացած է մեզ:

Սրտի ցաւօք կը դիտուի, սակայն, թէ այս ճաշակն կրթող միջոցներն կը պակսին: Կրօնական երգերէն ի զատ ուրիշ երգերու անդրութիւնը յայտնի է մեզ: Գոնուածներն ալ 93 առ 100 թարգմանութիւն ըլլալով եղանակին եւ բառերուն միջեւ եղած համաձայնութիւնն կը կորսուի: Եթէ դիտենք, պիտի գտնենք թէ օտար լեզուաց եւ ընդհանրապէս անգլիկերէն լեզուի մէջ երգի մը եղանակն եւ բառերն սերտ յարաբերութիւն մը ունին իրարու հետ. թէ բառերու եղանակ եւ եղանակաց խօսք յարմարեցնողներն միշտ ի նկատի առած են զայդ զուարթ եղանակի մը մեղմադ ըստեր եւ հակադարձը՝ չեն յարմարիր երբեք իրարու հետ: Նոյն խի շատ երգերու մէջ մասնաւոր բառերու համար մասնաւոր խաղեր յարմարեցուած են որք ճշգիւ ի վեր կը հանեն հեղինակին զգացումներն եւ խորհուրդներն, եւ երբ այս տեսակ երգ մը իր բոլոր արտայայտութիւններով կ'երգուի, այն ատեն իրաւամբ յանկուցիչ կ'ըլլայ, վսեմ եւ յուզիչ: Եկեղեցեաց մէջ երգուած երգերուն մէջ ալ այս պարագայն բոլորովին անտեսեալ է: Եւ եթէ անտեսեալ չըլլայ իսկ,

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յունիս 19 ըստ Յուն., և յուլիս 1 ըստ Լատ., 1893

ՅՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Անցեալ հինգշաբթի օր Մ. Միլլիւսա Ֆրանսայի Երեսփոխանական ժողովոյ ներկայացուց ապացոյցն այն ամբաստանութեանց զորոյ յառաջագոյն ըրած էր Մ. Քլէմանսոյի եւ այլոց դէմ: Զեկուցած էր թէ ապացոյցը կը գտնուէր Փարիզու բրիտանական դեսպանատունէն գողցուած պաշտօնագիրներէ մէջ: Պաշտօնագիրներէ թերթը, Բոստոն, հրատարակեց այս զեկուցը եւ մեծ թաղովութիւն հաւաքեցաւ այն յուսով թէ վերոյիշեալ թուղթերը պիտի կարդացուին: Մ. Միլլիւսա նախ յանձնած էր զայնս նախարարութեան, եւ երբ Երեսփոխանական ժողովին մէջ հարցում եղաւ այն թղթոց նկատմամբ, նախարարապետ Մ. Տիւրի պատասխանեց թէ սա խօսքը թէ պաշտօնագիրները գողցուած են՝ կասկածելի հանդամանք կու տար վկայութեան: Եթէ ձեռնարկ իսկ ըլլար վկայութիւնը, կառավարութիւնը չէր կրնար ի նկատ առնուլ այդպիսի կերպով ստացուած պաշտօնագիրներ, վասն զի այդու օտար դեսպանաց պիտի տար անապահովութեան զգացում: Ուստի կառավարութիւնն, առանց կարգաւ, յղեց թուղթերը դատական իշխանութեանց: Մ. Քլէմանսոյ ըսաւ թէ գողցուած ապրանք միակ տեղն է ոստիկանատունը, բայց պահանջեց որ Մ. Միլլիւսա ապացուցանէր իւր սա ամբաստանութիւն թէ «Մ. Քլէմանսոյ դաւաճան է եւ ծախած է զինքն Անգղիացուց»: Մ. Միլլիւսա խոստացաւ ապացուցանել եւ սկսաւ կարդալ վերոյիշեալ թուղթերէն ընդօրինակուած ինչ ինչ հատուածներ: Այս թուղթերն էին կարծեցեալ թղթ-թակցութիւն մը ընդ մէջ բրիտանական Արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնականներէն Սըր Թ. Վ. Լիսթըրի եւ Փարիզու բրիտանական դեսպանատան: Կը պարունակէին ցանկ մը Ֆրանսացի քաղաքական անձնաւորութեանց որք զրամ ընդունած են բրիտանական կառավարութեանէն: Մ. Քլէմանսոյի համար նշանակուած էր 20,000 անգլ. ոսկի, Մ. Հէնրի Ռոյֆորի համար 3,600 եւ ուրիշներու համար փոքրաքանակ գումարներ: Լուրը թէ բրիտանական կառավարութիւնը զրամ տուած է պետական դաղտնիքներ առնուլ համար Մ. Ռոյֆորէ, որ աքսորուած է իւր երկրէն եւ կարող չէ ի ձեռք բերել այդպիսի դաղտնիքներ, անհաւատարի էր: Նոյնչափ անհաւատարի էին նաեւ կարծեցեալ թղթակցութեան միւս մասերը: Կ'ըսուէր, օրինակի համար, թէ Մ. Բոնէլիիւս Հէրմ յոյժ կը փախաւէր մեկնել Պուրմաթէ, բայց անգլիական կառավարութիւնը կ'ըզէր հոն պահել զնա, մինչդեռ բմիշներ վկայեցին թէ նա կարող չէր իւր սենեկէն ելլել եւ ըստ նորագոյն լրոց մահամերձ է: Մ. Միլլիւսա քանիցս ընդմիջուեցաւ մինչ կը կարդար իւր թուղթերը, եւ Մ. Տըվէլ, Արտաքին գործոց նախարարը, ըսաւ անոր, «Կարծեմ թէ սոսկալի կերպով խաբուած էք»: Այս մասին չկայ տարակոյս: Անշուշտ Մ. Միլլիւսա հարադատ համարեցաւ այն պաշտօնագիրները, բայց նենդեալ էին. եւ չարաչար գործածուեցաւ անոր զերահաւանութիւնը: Երբ նենդութիւնն յայտնուեցաւ, Մ. Տէրուլէտ ըսաւ, «Ես կը մեկնիմ այս ժողովէն, կը հրաժարիմ երես-

փոխանութենէ. ինձ համար այլ եւս գործ չկայ հոս»: Մ. Միլլիւսա, թէպէտ ըստ երեսուցութիւն տակաւին կը հաւատար իւր թղթոց հարադատութեան, ինքն ալ հրաժարեցաւ երեսփոխանութենէ: Յայնժամ խորհրդարանը 4ի դէմ 389 քուէով տուաւ հետեւեալ որոշումը. «Խորհրդարանը դատապարտելով ատեանէն ընթերցուած ատելի եւ ծիծաղելի ամբաստանութիւնները, եւ ցաւելով որ հայրենեաց ժամանակն այսպէս վատնուեցաւ, կ'անցնի օրակարգին»: Մ. Քլէմանսոյ ջերմապէս չնորհաւորուեցաւ մինչ կը մեկնէր խորհրդարանէն: Նա երեսփոխանական ժողովոյ մէջ սիրելի չէ իւր անդամակիցներուն: Կը ճանչցուի հոն զըրիւսաւորապէս իւր ճարտարութեամբ իրեն նախարարութիւններ տապալող, եւ եթէ իւր դէմ գտնուէր վաւերական ապացոյց, չատեր պիտի ուզէին տեսնել անոր նեղութիւնը: Սակայն նենդութիւնն այնքան յայտնի էր որ զարմանալի է թէ Մ. Միլլիւսա կրցաւ խաբուիլ: Սա եւ Մ. Տէրուլէտ իրենց ընթացքին համար խստիւ կը պախարակուին իրենց քաղաքական կուսակիցներէն: Բրիտանական դեսպանատունը ազդ մը զրկեց մամուլն ծանուցանող թէ բոլորովին անհիմն է զրոյցը թէ պաշտօնագիրներ գողցուած են դեսպանատունէն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիս 18ին յիշատակարան մը կանգնուեցաւ ի Տոլ ի պատիւ Ժիւլ Կրէյի, երբեմն նախագահ Ֆրանսայի: Ներկայ էր Մ. Տըվէլ, Արտաքին գործոց նախարարը: Նոյն օրը, մնացորդը գերման զօրաց որ մեռան Փրիւսիայի ճակատամարտին մէջ, Ֆրանսական իշխանութեանց թոյլտուութեամբ հանուեցան եւ փոխադրուեցան սահմանագիծին գերմանական կողմը: Գերման պաշտօնատարաց պատուիրակութիւն մը համազգեստով արտօնուեցաւ զալ եւ ընդունիլ զագաղները, եւ Ֆրանսական զօրաց գունդ մը ընկերակցեցաւ անոնց մինչեւ սահմանագիծը: —Միացեալ Նահանգաց հարցաքննիչ դատարանը Աշխարհահանգիսին կիրակի օրեր բռնի փակման անսպասու վճիռ արձակեց: Յառաջ բերուած պատճառը սա է թէ կառավարութիւնն Աշխարհահանգիսին համար տուած չէ բաւական զրամագումար, այնպէս զի ունենայ անոր վրայ որ եւ է իրաւասութիւն, եւ ուստի դատարանը կ'ընդունի թէ տեղական վարչութիւնը կատարեալ իշխանութիւն ունի Աշխարհահանգիսին վրայ: Այս վճիռը չցուցներ թէ Միացեալ Նահանգաց կառավարութիւնը կը հաւանի Աշխարհահանգիսին բացման կիրակի օրերու մէջ, այլ Շիքսփոյի տեղական վարչութեան կը թողու պատասխանատուութիւնը, եւ այդ վարչութիւնը կ'ըզէր բաց թողուլ Աշխարհահանգէն: Որովհետեւ երկրին Գերագոյն Ատեանն ի նիստ չգումարիր մինչեւ հոկտեմբեր, երբ պիտի փակուի Աշխարհահանգէն, սոյն վճիռը վերջնականապէս կը փակուի խնդիրը: —Զինաստանի կայսերական կառավարութիւնն ընդունած է թղթատարական բարեկարգութեան ծրագիր մը: Երբ այս բարեկարգութիւնն աւարտի, Զինաստանի դիմում պիտի ընէ ընդունուելու համար Միջազգային Թղթատարական միութեան մէջ: —Աղետալի արկած մը պատահեցաւ Ռուսական Ռոմանոյ Պորիսովիչի քաղաքին

մէջ, որ է Վոլկա գետին եղերքը: Եկեղեցական տօնի մը ժամանակ, երբ եկեղեցին խոնեալ էր բազմութեամբ, աղաղակ մը լսուեցաւ թէ կրակ կայ: Եկեղեցին երկյարկ է, վերնատունը որ աւելի ընդարձակ է՝ կը գործածուի միայն ամառը: Երբ այն աղաղակը լսուեցաւ, ժողովուրդը խուժեց դէպ ի երկու սանդուխները որ բոլորովին լցուեցան շուտով: Եւ որ ճախողագոյնն է, զրանց մին փակ գտնուեցաւ: Երբ բռնի բացին դայն, 126 կիներ եւ 10 արք հեղձամահ եղած էին եւ 20 անձինք՝ մահացու կերպով վիրաւորեալ: Նիւ Եորքի մօտ երկաթուղւոյ արկած մը պատահեցաւ, եւ ինն անձինք սպաննուեցան եւ գրեթէ 100 անձինք վիրաւորուեցան: Կառավարութիւնը մրցման հանդիսաւայրէ մը կը վերադառնար: Մարդ մը մնաց անիւներուն տակ. եւ երբ հանուեցաւ, տեսնուեցաւ թէ ոտքերը գրեթէ բաժնուած էին իւր սրունքներէն: Բանի մը վայրկեան յետոյ մեռաւ, նախ ըսելով հառաչանօք, «Այսօր 6,000 թալեր չահեցայ, բայց որպիսի վիճակի մէջ տուն պիտի երթամ»: —Ըստ Թ. լրագրին, Ֆրանսական ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենան օգոստոս 20ին: —Տակաւին հետախուէ մահեր կը պատահին հարաւային Ֆրանսայի Ալէ եւ Մոնիէլիէ քաղաքաց մէջ: Մահ մը պատահած է ի Թուրոն, ուր քանի մը տարի յառաջ յոյժ սաստիկ էր այս համաճարակը: Մահ մը պատահած է նաեւ հիւսիսային Իտալիա, բայց մեռեալն էր Ֆրանսայէ եկած ուղեւոր մը: Պաշտօնական վերջին շաբաթական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ չորս դաւառաց մէջ եւ զած են 48 վարակեալ եւ 16 մեռեալ եւ թէ որ եւ է դէպք չկայ ուրիշ դաւառներու մէջ: —Ըստ նորագոյն լրոց, գերմանական բուլր, ի բաց առեալ հինգ, ընտրութեանց արդիւնքն հիմա ծանօթ է: 199 քուէն մեծամասնութիւն կը կազմէ Բալթիկին մէջ. եւ կը կարծուի թէ առ նուազն 210 երեսփոխանք պիտի քուէարկեն ի նպաստ զինուորական ծրագրին: —Միւլերական երկաթուղւոյն արեւելեան մասին նախնական շինութիւնը աւարտած են մինչեւ հոն ուր որոշուած է 2½ հազար քառակուսի երկաթնուլթեամբ կամուրջ մը շինել Ամուր գետին վրայ: Յոյս կայ թէ երկաթուղւոյն այս մասը, որոյ երկաթնուլթիւնն է 344 վերսթ (վերսթն է քիչ մը աւելի քան հազարամէթրը), պիտի աւարտի մինչեւ հոկտեմբեր 1, 1894: Զմեռը շինութեան գործն ի հարկէ կ'ընդհատի: —Միւլերական բրիտանական նաւատորմէն, Վիկտորիա, հոյակապ զրահաւորը, որ շինուած էր միայն վեց տարիէ հետեւ, Միւլերական Տրիպոլսոյ մօտ ընկղմեցաւ նոյն նաւատորմի վերաբերեալ ուրիշ զրահաւորի մը բախելով: Ըստ պաշտօնական տեղեկութեանց, 22 սպայք եւ 233 նաւաղը ընկղմած են եւ 29 սպայք եւ 287 նաւաղը աղատուած: Ընկղմելոց մէջ է ծովակալ Թրայքն: Պէյրութի իշխանութիւնը պահակ շողենաւ մը զրկեցին արկածին վայրը, եւ կարելի եղած օգնութիւնը մատուցին: Վեհ. Սուլթանը իւր խորին ցաւակցութիւնն հեռագրաւ հաղորդեց Վեհ. Վիլհէլմի թագուհուն: —Հոլանտայի այլ եւ այլ դաւառաց քաղաքային իշխանութիւնք սկսած են միջոցներ գործածել բնակչաց խմելու ջուր հայթայթելու համար, վասն զի ջուրի սովո-

բախան անդրադարձնելը ցամաքած են։ Արջառաց համար ուսուցիչը գտնելու դժուարություններն այնչափ մեծացած է որ կը սկսին մեծ թուով ծախուիլ ուսուցիչու համար, եւ միտը շատ ամառն է։ Նոյն նեղութիւնը կայ ի վեր-թեմայերի։ Ուրեք ուրեք կովերը կը ծախ-ուին իրենց արժէքին մէկ տասներորդ գնով։ Վերթեմայերէն զիւղացիք թաղաւորին ա-զերսագիր մատուցած եւ խնդրած են ի նիստ հրաւիրել Լաւրիւսը եւ գումար մը քուէարկել տալ դուրսէն ճարակ գնելու եւ զիւղացւոց բաժնեկու համար։

Այդ երկրաց մէջ եւ Եւրոպայի ուրիշ կողմերը ցորեն, բանջար, գետնախնձոր, եւ ուրիշ արմտիք կը խոստանան տալ ա-ւելի լաւ հունձք քան չոր խոտը։ Անցեալ շաբթու սաստիկ վտարանդիներ պատահե-ցան Եւրոպայի այլ եւ այլ կողմերը եւ կայ-ծակէ մեռնողներու լուրեր կը հասնին շատ տեղերէ։

—Չարեւիկը, որ Անգլիա կ'երթայ ներ-կայ ըլլալ Եւրոպի դուքսին հարսանեաց հան-դիսին, հինգշաբթի երեկոյ հասաւ ի Պեր-լին։ Իջաւ տեղւոյն ուսուցիչի դասարան-տունը եւ գրեթէ երկու ժամ ետքը վեր-սկսաւ իւր ուղեւորութիւնը գէպ ի Լոնտոն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հնոտախոս հետազննէ կը նուազի ի Պա-րա։ Նորագոյն հեռագրաւորը կ'ըսեն թէ երկու կամ երեք օրէ ի վեր ոչ հոն եւ ոչ Ամարա պատահած են վարակման եւ մահ-ուան դէպքեր։ Այսու ամենայնիւ, բժշկա-կան յատուկ մասնախումբ մը պիտի զրկուի հոն, որպէս զի համաճարակին ծաւալումն արդեւոք միջոցներ գործածեն։ Լոնտոնէ հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կիրակի օր 485 անձինք մեռան հնոտախոս ի Մէքքէ։ Աղեքսանդրիայէ աւելի կանուխ առնուած հեռագիր մը կը տեղեկագրէր թէ 180 ան-ձինք մեռան ի Մէքքէ մէկ օրուան մէջ, եւ անցեալ շաբթու ձիտաէէ առնուած հեռա-գիր մը կ'ըսէր թէ գարձեալ հոն 810 մար-դիկ մեռան 4 օրուան մէջ։ Դարձեալ, ձիտաէէ չորեքշաբթի օր ի Լոնտոն ընդուն-ուած հեռագրաւոր մը կ'ըսէ թէ ամսոյս 26ին ի Մէքքէ 999 անձինք մեռան հնոտ-ախոսէ։ Յիշատական նաւահանգիստներէ հասած նաւուց Կաթալան երեք օրէն հինգ օրուան բարձրացած է։

—Լեւիւն Էրեւանի կեսօրիոյ թղթակիցը կը գրէ թէ նոյն քաղաքին եւ Էրեւանի միջեւ գտնուած երկրին հունձքը լաւ է։ Այս յայտին է նաեւ սա իրողութենէն թէ այն կողմանց երկրագործներն, հակառակ գնոց ցածութեան, սկսած են զրկել շու-կան մեծ քանակութեամբ հին ցորեն։

—Զմիւռնիա—Գասապա երկաթուղւոյն ընկերութեան քարտուղարը բաժնետէրը զրկած է տեղեկագիր մը, որոյ գլխաւոր կէտերն են հետեւեալք. 1891 տարւոյ մարտ ամսոյն մէջ լրացաւ դին գործածութեան պայմանաժամը, բայց ընկերութիւնը տա-կաւին կը գործածէ զայն իբրեւ երաշխա-ւորութիւն այն պահանջներուն դրոս ունի կայսերական կառավարութիւնէն, եւ որք անցեալ տարւոյ վերջը կը հասնէին աւելի քան երկու միլիոն անգլ. ոսկւոյ գումար-ին։ Կառավարութիւնը երկու երեք տա-րիէ հետէ Մ. Նախկինաքէրս անուն Պել-ճիացւոյն մենաշնորհ տուած է երկարել զիծը Ալաշէիէ, ուր հիւսա կը վերջանայ այն, մինչեւ Աֆիոն Գարահիսար։ Կառավա-

րութիւնը նաեւ Մ. Նախկինաքէրսի շնորհեց Զմիւռնիայէ մինչեւ Աֆիոն Գարահիսար ամբողջ գծին վարձակալութիւնը 99 տար-ւոյ համար, պայմանաւ որ նա հին ընկե-րութեան հատուցանէ կառավարութեան պարտքը եւ 100,000 անգլ. ոսկի ծախք ընէ գտնուած գծին նորոգման համար։ Կառա-վարութիւնը Մ. Նախկինաքէրսի գիւրու-թիւն ընձեռեալ համար երաշխաւորած է գծին տարեկան հասոյթն 92,400 անգլ. ոսկւոյ։ Որովհետեւ Մ. Նախկինաքէրս չյա-ջողեցաւ կատարել այս պայմանները, այժմ յղուած տեղեկագիրը կ'առաջարկէ կազմել նոր ընկերութիւն մը Մ. Նախկինաքէրսի շնորհուած արտօնութեան հիմանց վրայ, սա պայմանաւ որ փոխանակ 92,400 անգլ. ոսկւոյն, զոր կառավարութիւնը խոստա-ցաւ տարուէ տարի տալ 99 տարի, կազմե-լի նոր ընկերութիւնը հատուցանէ տարին 83,400, եւ ի փոխարէն հին ընկերութիւնը կայսերական կառավարութեան յանձնէ պա-հանջուած մուրհակի հատուցման (Երեւ. Ե-Ն. Երեւ.)

—Թաղապետութեան Ա. շրջանակին տնո-րէն Բաշիտ Էֆ. մեռաւ երկուշաբթի օր եւ հետեւեալ օրն թաղութեան։ Յուզարկաւոր-ութեան պաշտօնը կատարուեցաւ յԱյա Սոֆիա։

—Պետական հասութիւն վարչութիւնը դարձեալ պիտի յանձնուի կուսակալու-թեանց ելեւմտական պաշտօնէից, բայց այս պաշտօնեայք պիտի գործեն ընդ հսկողու-թեամբ վարչային պաշտօնատարաց եւ հա-մաձայն հաստատուալ օրինաց։ Որ եւ իցէ պաշտօնեայ որ իւր անհոգութեամբ կամ անհաւատարմութեամբ փնտ պատճառէ դանձուք՝ անմիջապէս պիտի արձակուի պաշտօնէ եւ ի դատ պիտի կոչուի։

—Հալէպի կուսակալութեան մէջ Անա-մորի իշխանութիւնը գրաւեցին 23,370 կտոր ծառ որ առանց հրամանի կտրուած էին պետական անտառներէն։

—Ի Հալէպ երեք մարդիկ մեռան փու-ղումէ մը որ տեղի ունեցաւ մինչ ուրիշ-ներու հետ կը փոքէին տան մը հիմքը։

—Մայրաքաղաքիս անգլիական դաղթա-կանութիւնը մինչեւ ցարդ հաւաքած է իբր 150 ոսկի, պատրաստելու համար Եւրոպի դուքսին հարսանեաց նուէր մը, որ պիտի ըլլայ թրքական սեղան մը արծաթազարդ, եւ այնչափ մեծ որ իւր վրայ կրէ արծաթ-եայ ափսէ մը, սուրճի արծաթեայ տման մը եւ տասներկու սկահակ (շաֆէ)։

—Շատ անասուններ մեռած են Տրապի-զոնի կողմերը խոտի չզոյութենէ։ Կառա-վարութիւնը Տրապիզոնէ մեծ քանակու-թեամբ ցորեն կը զրկէ ի կարին եղան կառ-քերով։

—Մայրաքաղաքիս ամերիկեան վարժա-րանաց ամալները հոնդէսը տեղի ունեցան այս եւ անցեալ շաբթու։ Անցեալ հինգշաբ-թի օր նուազահանգէս մը եղաւ Իւսկիւ-տորու աղջկանց վարժարանին մէջ, եւ հե-տեւեալ օրը մեծ բաղմութիւն ներկայ ե-ղաւ վարժարանին վերջին հանդիսին։ Շըր-ջանաւարտից կարգը կը բաղկանար եօթն օրիորդներէ, որոց երեքն էին հայ, երեքը պուլկար եւ մին ամերիկացի։ Ճառերէն ե-րեքն էին անգլիերէն, մին լատիներէն, մին ֆրանսերէն, մին հայերէն եւ մին պուլկա-րերէն։ Միւս Բաթրիք համառօտ եւ վայե-լուշ ուղերձ մը ընելէ ետքը շրջանաւարտ օրիորդաց բաշխեց իրենց վկայականները, եւ Միացեալ Նահանգաց ընդհանուր հիւ-

պատոս Մր. Հէս բանախօսութեամբ մը յոր-դորեց եւ շնորհաւորեց շրջանաւարտները։

Այս շաբթու երեքշաբթի օր կէս օրէն ետքը տեղի ունեցաւ ի Ռոպէրթ Գոլէճ ա-տենախօսական հանդէս մը, յորում խոսար-հագոյն երեք կարգերէն Կահան անդամներ մըցեցան։ Մրցանակ շահող երեք աշակերտ-ներն ալ հայ էին։ Չորեքշաբթի տեղի ու-նեցաւ վերջին հանդէսը։ Վեց Պուլկար, ե-րեք Հայ, երկու Յոյն, մէկ Իտալացի եւ մէկ Անգլիացի աւարտեցին իրենց ընթացքը։ Ամէնքը, բաց ի մէն, խօսեցան ճառեր, յորոց մին հայերէն էր, մին պուլկարերէն, մին գաղղիերէն, մին յունարէն եւ մնաց-եալք անգլիերէն։ Միացեալ Նահանգաց նոր դեսպանը, Մր. Թէրէլ, կը նախադէսէր հանդիսին եւ խօսեցաւ երբ Տոգ. Ուոլպըրն բաշխեց շրջանաւարտից վկայականները։ Յետոյ եղան ուրիշ ուղերձներ տարրեր լեզուներով, եւ ներկայք որ բոլորովին լցուցած էին գեղեցիկ նոր սրահը՝ մեկնե-ցան ժողովուն դէմքերով։

—Անցեալ հինգշաբթի Սէլանիկի մօտ տե-ղի ունեցաւ Սէլանիկ-Կ. պուլսոյ Միացման երկաթուղւոյն շինութեանց պաշտօնական սիլվանաւորութիւնը։ Այս հանդիսին ներկայ էին, ի մէջ այլոց, Սէլանիկի Վահմ. կուսա-կալը, տեղւոյն հիւպատոսական մարմնը եւ երեւելիք։

—Մալթայէ հասած հեռագիր մը կը ծա-նուցանէ կղզւոյն օսմանեան ընդհանուր հիւպատոս, Տոմինեան Տիգրան Էֆ. ի մահը։ Հանգուցեալն ուսած էր ի Փարիզ 1855-61։ Կը թողու քանի մը գեղեցիկ ոտանաւորներ հայերէն մաքուր լեզուաւ։ Հիւպատոսա-կան ասպարէզը մտաւ քանի մը տարի յա-ռաջ եւ քանի մը տեղ հիւպատոսական պաշտօն վտրեց պատուով։

—Պետական խորհուրդը մայրաքաղաքիս պանդոկներուն համար կարգ մը կանոններ պատրաստած է։ Այս կանոնք գլխաւորա-պէս հիմնուած են նոյն նիւթին վերաբեր-եալ այն կանոնաց վրայ որ ընդունուած են եւրոպական երկրաց մէջ։ Ըստ սոյն կանո-նաց պանդոկապետք պարտական են լիւր-արձանագրել պանդոկին մէջ բնակեալ ճա-նապարհորդները, նշանակելով անոց ա-նունները, զբաղումը, երկրն ուստի կու-գան եւ երկիրն ուր նպատակ ունին երթալ։ Սոյն արձանագրութիւնը, երբ խնդրուին պիտի յանձնուին ոստիկանատան իշխանու-թեանց։

Հինգշաբթի օր, ըստ տրամադրութեան իզմիրեանց կտակին, տեղի ունեցաւ Սա-հակ Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութեան հանդէսը։ Տ. Յովհ. Աւագ քահանայ Հիւսե-քեարպէյէնտեան ստացաւ առաջին մրցա-նակը 60 ոսկի, իւր «Ստուգարանական Բառագիրք»ին համար. եւ Աբրահամ Էֆ. Սյ-վադեան ստացաւ երկրորդ մրցանակը, 25 ոսկի, իւր «Շար Հայ Կենսագրութեան» գործին համար։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Յունիս 49/1, 1893			
Գոնադիտե	24	1	Բուժ. Երկ. Բաժին 88 5
Պարտուց Յարգարման Թղթադրամ (Թասթիլէ)	Տիւրք. Գայմէսի) 49 20 Թաճիլաթը 0 ամ. 83		
ԴՐԱՄԱ, 0 ամ. ոսկին 100 է			
Մէճիտիլէ	408	2	Բուժարդ ԲՈՒ 90 45
Մէթալիք	98		Նաղուլէոն 87 21
Պէշիք	401		Գրիվից 51 17
Ալթալէ	401		Անգլ. ոսկի 410 5
Մանէթ Թղթադրամ 8 69			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՅԱՐԱՆԻ Ա. ՏՅԱՐԱՆ ՊՅՈՅԱՆԻ
Ֆինանսընթ Եղգուշը, Ամերիկաց Խաճ